

Lasten Suometar.

— Lufemista Nuorisolle. —

N^o. 6.

Selmikuussa

1857.

Kolmas ristiriento.

I.

Fredrik Barbarosjan retki.

Sanomatoimisto oli se suru ja hämmästyks, jonka „pyhän kaupungin“ kirkkustas koko kristikunnassa waiwutti. Säähyksestä kuoli mainetta myöten senaikainen paawi Kolmas Urpana, ja kaikki Euroopan kansat kuuliwät sywällä harmilla tämän niin kowan ja onnetoman kohtauksen. Koska sitä nyt Urpanan jälkeinen paawi innokkaasti koko kristikuntaa kehoitti „pyhää maata“ uudestansa pelastamaan, warustausi kohtaa taaskin kaikki länsimaiden kansat aina Italiasta Itämeren rantamaihinkin uuteen ristirientoon.

Edellä muiden läski Saksanmaan ristirientäjät liikkeelle. Kewyällä vuonna 1189 keräytyiwät he yhteisellä päätöksellä Regensburgin kaupunkiin, jossa miesmääränsä nousi aina kolmeen kymmeneen tuhanteen, ja heitä läski nyt Saksanmaan jo ijällinen keisari Fredrik Barbarosja taikka Bunaparta itse Palestiinan maalle johdattamaan, jättäen waltansa hallituksen wanhimmalle Henrikille nimiselle pojalle. Sisällisestä uskon hartaudesta oli muka Fredrik, tämä paljon kokenut jalo ja kuuluisa uros, päättänyt viimeiset ikänsä päiwät uhrata pyhän maan ja handan pelastukseksi. Hän oli kerran jo sitä ennen setänsä Konradin kanssa ollut tämmöisellä waelusella, josta hywästi tunsi kaikki semmoisella matkalla kohtaawat wastukset, ja katsoi wanhuutensa wuoksi warsin uskottawaksi, että hän aiwotulla retkellänsä oli hautaus löytävä. Sentähden koki hän rientoon lähtiesä warustauda niin hywästi, kuin suinkin oli mahdollista. Järestä sitä ennen kotoisten herrain ja ruhtinasten sisälliset wälit, sopi Unkarilaisten ja muiden tiellä kohtaawaisten waltain kanssa heidän maansa kautta tapahtuwasta matkansa sulusta ja eroitti sotawäestänsä kaikki kehnot ja kelsottomat. Wasta sen tehtyänsä pani hän laumansa liikkeelle ja riensi sowingossa läpi Unkarinmaan; waan tuskin oli hän Kreikan keisarikunnan aluetta lähesty-

nyt, kuin tämän maan owelat ja petolliset asukkaat wanhan tapansa jälkeen kaikella keinon kokiwat häntä wainhoon saatella. Kreikan waltan silloinen keisari Isaaq Toimen Angelo ei edes keisarin nimellä tahtonut kunnioittaa Fredrikkiä, sanoen häntä waan Saksanmaan pääruhtinaaksi, jota vastaan itseänsä joka tilaisuudessa kutsutti pyhäksi majesteetiksi. Oliwa eräs lähettiläisensä niinki hämytöin, että muistutti Fredrikin tulewan nöyryydessä taipua keisari Isaaqin tahtoohon, koska kaiken sotawäensä kanssa nyt oli hänen waltassaan eikä omin woiminsa tainnut mihinään päästä enemmän kuin kala warkosta. — Tähän wastasi Fredrikki: „minut on ruhtinasten wapaa waali ja paawin wainwistus korottanut keisariksi; waan minä tiedän ja tunnen suuret syntini enkä senwuoksi siedä enkä suwaitse, että minua kukaan sanoisi pyhäksi. Kuitenkin on minulla tätä nykyä Jumalan armosta niin paljon waltaa teidänkin maassanne, kuin ylhäiset aikomukseni waatiwat, ja ne warkot ja wiefkaat paulat, joilla minua turhamaisesti uhkaatte, owat tuiki mitättömiä eiwätkä ympärilläni kestä enemmän, kuin heikot hämähäkin kankahat.“

Koska kuitenkin Kreikalaiusten kawala käytös ja ilkiä kateus kaswoi kaswamistaan eikä edes tarpeellista ruoka-aineita ristirientäjille mistään hinnasta myytynä, waan kyläin ja kaupunkien portit pidettiin sulussa, juurikuin wihollisen tullessa, suuttui wihdoinki keisari Fredrikki. Hän walloitti wäkiryunäköllä Adrianopolin wankasti warustetun kaupungin samoin kuin kaikki maakunnat aina Makedoniaan osti ja asetti sota-wäensä niihin talwessi majailemaan, suoden heidän täällä elää ja olla kuin o-massa kodissansa. Wieseläpä määräsi edeltäpäin, kuinka monta laimaa Kreikan keisarin tuli jättää hänelle, että wäensä kiireimmittään pääsisi Nasion puolelle, ja mistä paikoin näiden laimain oli lähdettävä. Palosta täytyi Isaaq-Angelon tähän kaikkeen tyytyä, ja Maaliskuussa vuonna 1190 wei Fredrikki Kreikalaiusten laimoilla Helsingponton kautta wähään Nasaan wäensä.

Täällä odotti Fredrik Turkkilaisien puolesta suostolista kohtelua; sillä hän oli jo edeltä käsin lähettiläisten kautta sepinut Skontin suluttain kansa aiwotusta matkansa teosta; mutta siinä toiwossaan petyi hän. Turkkilaiset eiwät ystävällisemmin kohtelleet häntä, kuin edellisikään ristirientäjiä; waan estiwät kaikella tawoin hänen edellensä rientämistä. Sen kautta joutui Fredrik sottoineensa suureen abdiinsoon. Liehtaritta awaroita autiomaita sanotesaan waiwasi heitä ruuan ja juomisen puute sekä auringon kuumasti polttawa helle sanomattoman kauheasti, ja useinkin täytyi heidän nälisjäänsä sota-hewoisten lihaa syödä ja paremman puutteessa niiden wertä juoda janoonsa. Sitä paitsi abdisteli Turkkilaisien sukkela hewoiswäki heitä yhtenänsä pienemmissä parwisissa. Näitä ei ristirientäjät saaneet yöllä ei päiwällä rauhasja olla; waan heidän täytyi alati asua sota-aseissaan, joita mahetta myöten eiwät kuiteen wiikkoon riisuneet päättänsä. Wihdoin näistä wastustista wallan wäsytyksensä kohtasivat he odottamatta suuren Turkkilaisen sotalauman, joka situreen wäkilukuunsa luottaen mieli riidatta ottaa koko Kristityiden sotajoukon wangiksi. Mutta Fredrik-Barbarosjaa ei suurimmasjakaan hädässä heittänyt se wireys ja wakaa mieli, jonka jaloluontoinen urhoollisuus ja tarkka koeten hankittu taito tuottaa ihmiselle. Tosin oli nykyinen tilansa waarallinen. Hän oli joukkonensa, joka kauan jo oli nälkää ja puutetta nähnyt, aiwan wieraassa maassa, ja woinakas wihollinen ympärillensä; mutta sitenkään ei hän hätäytny. Wihollinen, joka jo piti voittoaansa warmana, teli hänelle sen esityksen, että kustakin miehestä maksettai tawallinen lunastusraha, niin eiwät muka abdistaisi heitä, waan koko Fredrikin sotawäki woiisi rauhassa rientää edellensä ja saisi wietä päälliseksi tarpeellisia elatus-aineita. Fredrik, joka ei sanonut tapansa olewan wihollisten käpistä rahalla lunastauda, ei tähän esitykseen suostunut, waan kehoitti lyhykäisessä lauseessa sotajoukkoonsa miehuteen ja sanoi aikowansa wihollisen kansa tappeluun antautua. Siitä nautitti koko wäestö pyhän ehtoollisen ja antautuen sen turwihin, jonka ylistystä ja kunniaa koko heidän rientonsa tarfoitti, ryntäsivät he tämän tehtyänsä wihollislaan vastaan niin innollisella woiamalla, että suuri osa näistä kaatui tappelusja ja jällelle jääneet weloisjaan pakeniwat. Tämän woiwon kautta wirtistyi waiwoistaan alakuloiset Kristityt uudestaan, ja pääsivät wihdoinki monet waarat ja waskukset woiwittuansa Armeenian Kristityiden awulla Kilikkian wuoriseen makuntaan. Mutta täällä kohtasi heitä kowa ja onnetoin tapaus; jalo ja ul-

jas johdattajansa Fredrik-Barbarosja hukui Kalycadnos taikka Salep-nimiseen wirtaan Kesäkuun 10:nä päiwänä w. 1190. Tämän wirran poikki wei waan yssi kaitainen siltä, jota myöten koko ristirientäjäs-lauman oli sulettawa. Uuettawasti wiipyi siis kauan, ennenkuin kaikki wirran poikki pääsivät; ja Fredrik, joka ei sitä malttanut odottaa, ajoi rohkeasti bewoifensa wirtaan, sitä nitaaakseen ylitse. Kohta waltasi kuiteenki wirran wäfewyys niin bewoifsen, kuin ratfastajan, ja Fredrik-Barbarosja heitti henkensä Salepiin aalloisja; wasta kuoleena nostettiin ruumiinsa wirrasta.

Hänen kuoluansa muuttui myöskin se onni, joka tähän asti oli ristirientäjäs-laumaa seurannut, ja selwästi näytrihen nyt, että nämä Saksalmaan sotijat ainoasti jalon johdattajansa kautta osiwat siltä häwitykseltä säilyneet, joka useimmiten oli edellisiä ristirientäjiä kohtanut. Fredrikin miehullisista sotijoista palasi moni paikalla kotinsa; toiset taas rientivät keisariwainajan nuorenman pojaa, herttua Fredrikin johdolla Palestiinaan, waan enin osa heistä nääntyi jo tiellä matkansa waiwoista, jällelle jääneet kuolivat Antaaffian kaupungissa kowiin ruttotautihin; ainoasti wähäinen tähde heistä yhdistyi wihdoinki matkastaan wäsyneenä sen Kristityn sotajoukon kanssa, joka silloin ikään Ukko a piiritti. Jo alusta tulewaa wuotta kuoli kuiteenki johdattajansa Herttua Fredrikki ja Saksalaisia päälliköitsi sen jälkeen Austrian tahti Itäwallan herttua Leopoldo.

Koirat Pyhän Bernhardin wuorella.

(Muualta).

Sweitsin ja Italian maan rajalla juoksee pitkissä selänneissä Euroopan korkeimmat wuoret, joita tawallisesti sanotaan alppituntureiksi. Näiden jylhäin, ikuisen lumen peitteessä olewain alppien poikki on jokaisen kulettawa, ken pohjasta aikoo Italiaan eli sieltä pohjaan takasi. Senwuoksi rientääkin tätä tietä joka wuosi tuhansittain ihmisiä; waan tämä matkanteko on kuiteenkin sangen waarallinen; sillä selkiämmälläkin säällä syätty useinkin ihan äkisti niin kauhea raju-ilma ja myrsky, ett'ei sumussa ja tuiskussa teitä ei polkuja eroita, ja wuoren kukuloilta lohkeilee mahdottoman isoja lumi-kokkaroita, jotka semmoista wauhtia wiewewät tunturin kuppeita alas, että kansansa wiewät puita ja kallion paasta, wieläpä toifinaan kokonaisia kartanoita ja kylläkin. Se onnetoin, joka tännöisellä ilmalla sattuu matkalle, hänen peittää nämä lumikinokset taikka lawinat pomeensa. Sitä ainoasti myrsky-ilmalla, waan ustiasti muutoinki

esfyvät matkamiehet spukäsä sumussa ja waipuvat wi-
lusta ja wäsymyksestä, samotesaan näitä korkeita tuntur-
ria, joilla tottumaton ohentuneen ilman wuoksi tuskin
taitaa hengitellä.

Mutta juuri wuoren harjalla on sillä tiellä, joka kulkee
Pyhän Bernhardin kautta, vähäinen luostari samalta
nimeltä. Tässä elää muudan kymmenekunta munkkia,
joiden pää-toimi ja tarkoitus onpi lumeen peittyneitä
matkajia pelastaa ja autella. Korkealla olewassa asun-
nossaan käypi näiden munkkien elanto kyllä waikakki;
mutta siitä huolimatta kohtelevat he lemmellisellä suosi-
olla kutakin onnetointa ja holhowat heitä kaikella huol-
lella. Vieläpä käywät joka päivä lumeen wajonneita
matkajia etsimässä tunturilta ja saattawat tieltänsä esy-
neet suojalliseen kotiinsa. Tässä pelastuksen toimesa
auttaa heitä isot, warssi siihen työhön opetetut koirat,
jotka yhtenä isännäinsä kanssa etsiwät lumeen kadonneita.
Käyväpä usein itsepäällänäkkin tätä tekemässä, ja kun
wainun saawat jostakin ihmisestä, niin ilmoittawat sen
häätäjellä haukunnolla isännillensä. Josko joku onnetoin
olisi sywään lumi-nietokseen peittynytkin, löytää nämä
koirat hänen sieltäkin laiwamalla. Tätä wasten on
heillä vähäinen leipä-waşi ja pullakko wiiniä kaulassa,
jolla esynyt matkaja woipi wirtistäydä.

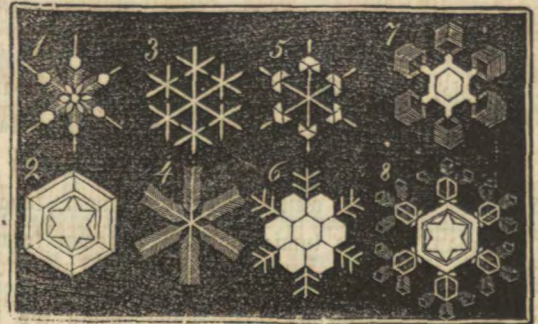
Eräs Barry-niminen näistä koirista oli aikansa
aina seitsemän kymmentä henkeä pelastanut. Toinen
heistä löysi kerran lumen peitosta pikkuisen pojän, joka
pianmastaan jo oli wilusta jähmettynyt. Koira koki
pojän päätä kerran ja toisen nostella, tarjoten hänelle
wiini-pulloansa; mutta poika ei tämän tarkoitusta ym-
märtänyt, waan pelästyi aluksi näin oudonkädöistä aut-
tajata. Koska siitä kuitekin koira yhä waan koki herät-
tää häntä ja ystävällisesti nuoli hänen kättänsä, tointui
poika wiimeinki pelostaan ja kiipesi selkään koiralle.
Siten ratjasti koiran selässä nyt aina luostariin asti,
jossa munkkien hywäntahtoimesta hoidosta parani täydel-
leen. Pojän äiti oli lumilawinoihin hukkunut ja hänestä
ei koskaan saatu tietoa; mutta eräs hywäntahtoinen mies
otti pojän kaswattaaksensa ja maalautti hänen pelastus-
sestansa taulun, joka wieläkin säilyy Pyhän Bernhardin
luostarissa.

Usein kuitenkkin owat tällöiset myrsky-ilmalla esy-
neet matkajat jo lumesta löydettäisä kuolleita; waan jos
niinki tapahtuu, säilyttävät mainitut munkit heidän ruu-
miinsa luostarisssa, kunne wainaiden sukulaiset ja ystävät
astasta tiedon saatuaansa tulewat niitä kuulustamaan.
Korkeilla alppituntureilla wallitjee muka niin kowa ja

ankara pakkainen, ett'ei kuolleen muoto koko kahteen wuo-
teen muutu entisestänsä. —

Lumi-kuvaleet.

(Suomet. 1853).



Järwisä, lampiloisa, ja, kussa ikään wettä on, nä-
emme useinki tämän aineen wähenemän. Maan pintakin,
waikka se sateesta kastuu ihan märäksi, kuivettuu kohta
kuitenkin, niin että käydesämme tonni pölvä jaloisjamme.
tawallisesti sanotaan silloin weden kuivawan. Waan
mikäs tämän kuivamisen wäikuttaa? Katoako weisi ihan
mitättömiin? — Ei toki. Tämä weden wäheneminen
tulee siitä, että märkä maasta ja muualta, juuri kuin
wesi joka saunassa työdään kuumaalle kiuksalle, wärillä
säällä muuttuu hienoksi höyryksi ja semmoisena ylenee
maasta pois. Kuta lämpimämpi ilma on, sitä runsaam-
min nousee siihen kaikista kosteista paikoin tällöistä
höyryä, josta myös on ymmärrettävä, että ilma suwen
aikana sisältää paljon enemmän wesihöyryä, kuin talwella.
— Ilman äitisti jäähtyessä sakence tämä hienoinen höyry
ja muuttuu walkeanharmaaksi sumuksi. Tämän muuttoksen
taitaa kufin nähdä, jos lasin kylmää wettä tuopi lämpi-
mään huoneeseen. Lasin ulkopuoli muuttuu kohta ihan
märäksi. — Mikäs sen nyt tekeepi? — Ei muu, kuin se,
että huoneessa olewa lämmin ilma lähinnä lasin kylmää
laitaa jähtyy wähitellen, josta wesi-aine eroitaksen hä-
nestä pois ja kostiana huuruna alkaa walua lasin laitaa
alas. Samasta syystä käypi tuwan ikkunat huurusta
tummaksi, koska ilma huoneessa on kostia ja ulkona ole-
waista lämpimämpi. Se ilma joka huoneessa on ikku-
naa lähinnä alkaa jäähtyä, croittaen wesiaineet luotansa
ja nämä muuttuwat lasi-runduille huuruksi.

Kun nyt wesi-höyryt nousewat maan pinnasta ilmaan
plös ja siellä kylmemmän ilman kohtaawat, niin tästä
syntyy ilmassa pilviä, jotka eiwät ole muuta, kuin pie-
nen pienöisä, ko'osia pölywiä wesi-rakkoja; ja pilwillä ja
sumulla ei ole muuta wäliä kuin se, että edelliset owat
korkeammalla ilmassa.

Pilwet ja sumut syntyvät siis maasta nousseista west-höyrivistä, jotka ylhäällä ilmassa sakeutuvat; waan ett'ei maan kosteus tämän kautta kokonaan katoaisi, niin eiwät pilwet ijäksi ilmaan jää; mutta tulewat sieltä taas maahan takasi. Koska mufa pilwet yhä enemmän jäähtyvät ylhäällä ilmassa, yhdistyy aina uistamia westraf-koja toisiinsa, josta käyvät niin raskaaksi, ett'eiwät enää pysy ilmassa, waan sieltä lumena eli sateena putoawat. Jos pilvien lämpö kylmenee alle 0 asteen tabi yskälän, jota sanotaan määrän jäätymä-määräksi, niin ilmassa löytyvät raken tavaiset west-osaiset kohmettuwat, langeten alas maahan ohuisia lumi-sinakeleisä. Kowin kylmällä ilmalla sataa kuitenkin lunta harvemmin, ja sekun, mikä sataa, on pientä ja hienoa lumi-jauhoa; waan jos ilma on lauhkampi eli noin weden jäätymä-paikoilla, sataa lunta runsaammin, ja useinki tulee sitä silloin oikein akan paloisja.

Jos nyt tarkemmin näitä lumi-sinakeleita katsomme, owat he muodoltaansa, warfinkin kowalla pakkaissella, sangen kauniita. Nlempanä näette, nuoret luttijani heistä kuwauksen. Siinä löytyy kahdeksan erityistä lumisinakeleen muodostusta, jotka kaikki owat ikään kuin tähden näköisiä; sillä kullakin heistä on kuusi keskikohdasja yhdistymää sädettä. Toisu vaihtelee näiden lumisinakeleiden muoto vielä uistamallakin tavalla, waan kaikilla heillä on yhtä kaikki ikään kuin yhteinen pää-kaawa, jota erityiset muodostuksensa aina kuitenkin noudattawat.

Samanaatuisten lumikristallien näemme kylmän aikana talwella koristawan ikkunoitamme, synnyttäen niihin lapsinakeisten iloksi kauniita ruusuja ja kukkaisu, joiden kaltaista ei parahinkaan maalari woisi kuwailia.

Waan ei lumena ainoasti, mutta rafeinakin tulee west-aineet alas maahan ilmasta. Miten rafeet oikeastaan syntyvät, sitä ei vielä aiwan tarfokin tiedetä. Kuitenkin on se selitys luonnollinen, että pilwissä ensu kaswaa juurikun pieni jää-jywän tapainen, johon sitte sen maahan pudotesja lämpimämmästä ilmasta liittyy yhä enemmän west-ainetta, joka samate jäätyy sen ympärille ja siten kaswattaa rafeen aina suuremmaksi. Koska kuitenkin rafeita sataa joka wuoden aikana ja monesti warfinkin ukkoisen ilmalla rankka westifade äkkiä muuttuu rafeeksi, niin on mahdollista, että rafeet syntyvät samasta syystä, kuin ukkoisenki, nimittäin lieke-woimasta. Waan jos jää-rafeiden syntyä emme tätä nykyä tarfokin vielä tunnekaan, on lumen kylmästä syntyminen kuitenkin warmaaksi katsottawa. — Pohjan maille on näin syntynyt lumi suurena kaunistuksena. Talwella pukee se alastomat

maamme ja metsämme somasti hohdawan afuhun, ja sulosta ja ihanaa on meidän silloin lumissa salojamme silmällä, koska remontulet jalosti leimuawat ja kirkkaat tairwaan tähdet walaisewat yölläkin sentumme.

Sitä paitse en lumesä monta muutaakin etua, se estää ja parantaa kylmän ja pakkaissen waikutukset. Kuni leweä hursti peittää se maamme pinnan ja suojelee ruohot ja kaswainet kylmältä. Syksyn kolkkaja öitä ja pakkaissa pelkää maanwiljelijä niinkaan kuin maa on paljas ja alastoin; waan kun talwen tullen walfoinen lumi peittää hänen wiljansa, tietää hän niiden olewan hywäsä korjuussa ja wahingotta säilywän siffi, kun kewät joutuu taas ja saattaa maat, wainiot wihanniksi. — Lumi on hywää lääkkeeksi, jos ihmiseltä joku jäsen eli ruumiin osa on pakkaissa paleltunut. Pakkaissen panemaa jäsentä ei milloinkaan pidä äkisti saattaa lämpimään, sitä olisi waan haittaa ja pahennusta. Sitä vastaan paranee tammöinen wika parhate, jos sitä heti-kohta hierotaan lumella. — Koska Pohjois-Ameriikan Intialaiset metsällä käydessään tapaawat jonkun kylmästä kohmettuneen ihmisen, peittävät he sen lumeen hywästi ja menewät itse tiehensä. Seuraawana päiwänä herää tämä lumesä ollut ikään kuin unesta ja kulkee omin woimin kotiinsa. — Ylipäättänsä on lumi kaikille pohjanmaiden asukkaille aiwan tarpeellinen ja ell'ei heillä Luojan säännöstä sitä runsaasti olisi, niin näiden tienotden kansat olisimat tuiki onnettomat; sillä lumen kautta ainoasti taitawat he kowalta pakkaisselta aikaan tulla ja elellä. —

Sananlaskuja.

Silloin on mieli melkiäsä,
Kun on toisen miehen päässä,
Wäki wäljässä tilassa,
Kun on toisen hartioissa.

Mikä on köyhin köyhimpiä
Waiwaisimpia wajawin?
Se on ahne ryytymätöin
Sill' on puutos puuttumatoin.

Kielsi wanha Wäinämöinen
Kullalle kumartamasta,
Sopialle horjumasta.

Helsingissä

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapainosja.

Patneluwan antanut: L. Heimbürger